

La trista cara de la desgràcia

JOAN AGUT

NARRATIVA

Juan Carlos Onetti, *Tan triste como ella y otros cuentos*. Lumen. Barcelona, 2001.

Juan Carlos Onetti (Montevideo, 1909-Madrid, 1995) es va passar els darrers vint anys de la seva vida reclès en un modest pis de Madrid, acompanyat de la seva dona i d'un gat. La major part del temps va romandre al llit, sense estar tècnicament malalt, sempre que una còsmica decepció del món no sigui una malaltia. És clar que l'alcohol contribuïa al seu permanent estat de prostració, que Onetti pal·liava amb la lectura de centenars de novel·les policiaques i amb les visites d'alguns escassos amics, editors (personalment vaig compartir una tarda amb ell assegut al costat del llit) i estudiosos de la seva obra. L'exiliat Onetti, enyorat del seu Montevideo, vivia un doble exili en el país d'acolliment, aïllat de tothom, lluny del petit i sovint sordid món literari madrileny.

Juan Carlos Onetti va fer de periodista a Montevideo -va

ser secretari de redacció de la revista *Marcha* i va ser director de les biblioteques municipals de la ciutat. L'any 1941 se'n va anar a viure a Buenos Aires, on va treballar en una agència de publicitat i on s'hi va estar fins al 1945. A la ciutat del riu de la Plata va néixer la seva llegenda d'home de múltiples dones, d'infinites copes i de lúcids discursos a altes hores de la nit. El 1974 va ser empresonat per la dictadura militar del seu país i en sortir de la presó es va exiliar a Espanya.

De la generació que va de Borges a Cortázar, Onetti no va formar mai part del boom de la literatura llatinoamericana tot i que la major part de la seva obra és contemporània a la de García Márquez, Sabato, Cortázar, Varga Llosa... Va

El seu estil és el de l'ambigüitat narrativa, prosa sinuosa i to elegíac

publicar les seves set primeres novel·les a Amèrica: *El pozo* (1939), *Tierra de nadie* (1941), *Para esta noche* (1943), *La vida breve* (1950), *Los adioses* (1954), *El astillero* (1961) i *Juntacadáveres* (1964), juntament amb diversos reculls de narracions curtes: *El infierno tan temido* (1962), *La novia robada* (1968), entre d'altres. Els seus darrers tres llibres els va publicar a l'Estat espanyol: *Tiempo de abrazar* (1974), *Dejemos hablar al viento* (1979) i *Cuando ya no importa* (1993). L'any 1963 va mereixer el Premio Nacional de literatura d'Uruguai i l'any 1979 va obtenir el Premio Cervantes.

Tan triste como ella y otros cuentos conté un recull de divuit narracions curtes de l'autor, amb peces tan remarcables com *Un sueño realizado*, *La casa en la arena*, *El infierno tan temido*, *La cara de la desgracia*, *Tan triste como ella*, *La novia robada* i *Jacob y el otro*, totes elles dignes de formar part de l'antologia més exigent de les millors narracions curtes de la literatura en llengua castellana. Si ens trobéssim en el difícil pas de triar, pel nostre gust escolliríem *Jacob y el otro*, petita obra mestra que reflecteix la patètica visió del món

Juan Carlos Onetti va rebre el Cervantes el 1979

d'Onetti i que, alhora, constitueix una síntesi del seu estil narratiu.

ELS REFERENTS

La literatura de Juan Carlos Onetti s'entronca en el poderós corrent narratiu de Faulkner i Celine, amb resonàncies molt més àmplies que van de James Joyce a Kafka, passant per Jorge Luis Borges, Eduardo Mellea i Roberto Arlt. El seu estil, que es desenvolupa plenament a *La vida breve* i que el conjunt dels seus contes palesta a bastament, és el de l'am-

bigüitat narrativa, amb una prosa sinuosa, sovint el·líptica, que evoca i descriu alhora, sempre amb un to elegíac. En les seves obres conflueixen diverses veus narratives, sovint amb històries secundàries dins de la història principal, dobles personalitats i un rerefons de lúcida tristesa davant d'un món corromput on només se salven els adolescents, nois i, especialment, noies, abans que el dolor de viure no els hagi cobert de la gangrena dels dies. L'univers narratiu d'Onetti mostra la cara trista de la desgràcia, un món on el temps sembla detingut sobre uns éssers humans grisos, però amb un destí tràgic. Les relacions amoroses són sovint el nucli dels relats d'Onetti sempre, però, complexos, equívocs, premonitòries de la mort. Els seus personatges, Brausen, Diaz Grey, Larsen, Lanza, Risso, i molts sense nom, són el paradigma d'una humanitat condemnada a coexistir amb el mal, que es defensa amb les armes del sarcasme i l'escepticisme, la clarividència sobre la fatalitat del seu destí i l'acceptació estoica del dolor. I sempre, com una tonada insistent, com un paisatge edènic somiat, en una atmosfera de melangia, d'enyorament de la puresa perduda, que l'autor moltes vegades personalitza en la candidesa d'una noia verge abans que el sexe, els diners, l'ambició o el temps no l'hagin pervertida.

Entre el maremàgnum de propostes literàries que atapeixen les llibreries, *Tan triste como ella y otros cuentos* constitueix una bona oportunitat per introduir-se en el coneixement d'un autor d'una singularitat indiscutible i d'una qualitat molt per sobre de la mitjana. Juan Carlos Onetti és un dels autors més originals en llengua castellana del segle XX.

NARRATIVA

David Estrada Luttikhuisen, *Can Bitxos*. Proa. Barcelona, 2001.

Jordi de Manuel, *Disseccions*. Proa. Barcelona, 2001.

Proa publica, a la seva híbrida col·lecció *Beta*, obres dels escriptors de narrativa catalana actual. David Estrada (Barcelona, 1959) hi publica la seva quarta novel·la. Després de *Grumf* (1992), *Operació Catalanicus* (1996) i *Pedragentil* (2000), arriba *Can Bitxos*, que cal entendre com la consolidació d'aquest professor d'anglès que insisteix en l'ofici d'escriptor. *Can Bitxos* és un hospital de mala mort (fa pensar en l'Hotel New Hampshire d'Irving) on van a parar els candidats al fracàs, els que ho han perdut tot i no tenen altra cosa que la dignitat per malbaratar. Un d'aquests individus és el protagonista de la novel·la, en Martí Talpes i Hèlios, que encarrega la seva biografia a algú que vulgui relatar el miserable tomb que ha fet la se-

va vida d'ençà de la seva jubilació. És el narrador qui pren aquest encàrrec i qui elabora un complicat i interessant marc narratiu en què no hi falten les crides directes al lector i les intromissions de tot tipus. La novel·la se subtitula *Una biografia intercomunicativa*, perquè, com diu el narrador ben aviat, "en Martí Talpes i Hèlios és l'ànima d'aquesta biografia literaturitzada per encàrrec". La novel·la tècnicament és molt ariscada, i al relat narratiu lineal de la vida del protagonista s'hi afegeixen altres elements com ara contes i insercions publicitàries que no deixen de sorprendre el lector més avessat als salts de circ sense xarxa. Amb la companyia d'un solo de guitarra que enceta i tanca el relat, la novel·la aporta tot un reguitzell d'idees admirables que només fallen per un cantó: hi manca la brevetat.

El 28 de febrer passat par-

làvem en aquest mateix suplement de Jordi de Manuel (Barcelona, 1962) i de la seva novel·la *Cels taronges* (Columna, 2001). Avui us recomano l'últim dels seus llibres, *Disseccions*, que ha estat el guanyador de la tercera convocatòria d'El Lector de l'Odissea. Aquest premi l'atorga la llibreria de Vilafranca del Penedès L'Odissea, i és ben peculiar: un consell de cent lectors vinculats a la llibreria va triar dues obres finalistes entre les vint-i-set presentades al certamen. A partir d'aquesta tria, un jurat escollí l'obra de Jordi de Manuel com a guanyadora.

Disseccions són dotze relats en què De Manuel analitza els components més foscos del comportament humà, insistent en el caràcter malaltís de certs sentiments i les obsessións que bateguen rere algunes actituds. D'aquestes dotze disseccions jo en destacaria tres: *Missatges*, *Hooligan* i *El deure*.

Missatges és un conte clàssic, en què hi ha un misteri que cal esbrinar. Amb un estil impecable, i amb el record del contista Calders i de la ploma de Pedrolo, De Manuel aborda amb ben pocs elements la inquietud que provoquen en un professor d'universitat uns missatges ben estranys que l'inquieten i l'incomoden.

LA JUSTIFICACIÓ

Hooligans ha estat destacat per algun membre del jurat com "el conte que justifica tot el llibre". Sense ser un judici exagerat, aquest relat ens apropa a les misèries dels elements més primaris i bestials del comportament humà.

Pel que fa a *El deure*, assistim delerosos al pensament d'un terrorista que comet un crim. Són ja les disseccions majors, les del final del llibre, que obren de bat a bat i sense contemplacions les rareses del comportament humà. Cal conèixer-les.

'Rara avis'

FRANCESC GUERRERO I BORRULL